

els talabards antics eren una banda o faixa de cuiro, sovint ben ampla, que travessava tot el pit penjant de l'espatlla. La forma francesa *talevart* només es troba, que jo sàpiga, en *Foulque de Candie*, poema picard de mj. S. XIII, però hi ha *talebart* amb -b- amb el mateix sentit en dos docs. francesos dels anys 1397 i 1408 (Du C., s. v. *talaucha*).

El que fou corrent, però, en el Nord de França va ser només *talevaz*, *talevas*, documentat des de la fi del segle XII, en Wace, fins al XIV almenys (també *talvas*, 1360); per a la descripció del *talevās*, V. l'últim dels exemples citats per God. VII, 633. Hi ha també un oc. ant. *talabatz*, que hom cita en exemple únic de la primera meitat del S. XIII, junt amb un derivat *talabassé* en un text de Gascunya de fi de l'E. Mj. (i crec haver vist també *talabàs* en el *Cart. d'Ossau*).

És natural admetre que *talabard* s'extragués del scpl. (normal en fonètica fr. medieval) *talabars*, i que aquest sortís d'un canvi del plural *talabàs* en *talabars*, per ultracorrecció i influència del sufix -ard: més que més havent-hi l'atracció de *brocart* (ací, II, 249b41-52)/*brocar* (248a9-30) al costat de *broquer*/broquier/*bouclier* 'escut' (272b24ss., 59), i d'ESTENDARD. Quant a l'origen geogràfic dins França i la nostra Península, és clar que hem de cercar-lo en francès del Nord, com és natural en termes guerrers i cavallerescos, i on el mot apareix des de més antic, més copiosament, i en grans fonts conegudes.

No hi ha doncs raó d'apartar-se de l'etimologia de Diez i Du C., que identificava el fr. ant. *talevaz* amb l'it. *tavolaccio*, ben documentat com a nom del mateix objecte, des de Boccaccio i els Estatuts de Pavia (Du C.) —recordem que també *pavès* és derivat de Pavia i les seves famoses armes (DECH IV, 439b52)—, i formació molt natural, com a derivat de *tavola*, tractant-se d'un gran escut o pavès de fusta. Ens hi indueix també el sinònim *taulachus*, -*achius*, *taulacha*, que amb el mateix sentit es troba en mitja dotzena de docs. llatins d'Occitània, pertanyents al S. XIV: d'on variant *talaucha* per metàtesi, a. 1339, i d'aquí el ben conegut fr. *taloche*.¹

Quant a la forma *talevaz* del francès antic seria adaptació francesa del mot italià, partint d'un **tavelaz*: en aquesta darrera forma el mot quedava isolat en francès, d'on la metàtesi, provocada per la influència de l'important verb de sentit connex fr. ant. *taler*, gallo-ll. *talare* (< germ.) 'robar, saquejar, fer matança'; de l'originari **tavelaz* sembla haver quedat rastre en un derivat regressiu: fr. ant. *tavel* documentat el 1445 per Du C. *Tavolaccio* s'hauria comunicat al francès en l'ambient bilingüe, franco-italià, de les Croades.² En català s'havia adoptat, també amb el sentit canviat, però conservant l'aparença italiana: els nostres adaptadors de 1429 posaren «lur lances, lur *taulatxos*» (V, § 3, 305.9) traduint «lance e *tavolacci*» del *Decam.* (ed. 1961, 331.12).

Del fr. *talevaz* i oc. *talabart* semblen haver sortit tota una sèrie de mots locals occitans i catalans designant objectes o peces de roba de forma comparable. D'una banda gc. *talabard* 'estaló o gros pal fermat al

coll d'un animal per privar-lo de córrer' i llem. *talabas* id. (Sainéan, *Sources Indig.* II, 111). Com que ens consta que el pavès dit *talevaz* fàcilment s'esqueixava o esparracava en grans tires, tallades o parracs, com ho veiem per les cites que dona God. del *Roman de Thèbes* i de Huon de Mery, hem de derivar de *talevaz* una sèrie de mots locals cat. i cast., que designen esqueixos de roba. Segurament de l'oc. *talabàs*, s'extragué un fals cas subjecte *talaban* segons *pas/pan*, per analogia de *pans/pan* 'pany de camisa o de falda'; d'on el mall. i val. *talaban* 'franja', 'parrac', 'pany de camisa' etc.; el DAg. dona la forma *talaban* sense -t en el sentit de 'gran tros de pa' («per berenar s'ha menjat un *talaban* de pa que regirava»), també *taniban* «gran crostó de pa» (potser influït per *tan*, *tanoc*, *TANY*). D'on, figuradament 'bocí', BDLC IX, 176; 'franja', id., 262: «la llengua catalana --- és parlada --- a un bon *talabant* de la província d'Osca ---», AMALCOVER, BDLC X, 517.

Taliban s'usa també en una zona d'Urgell i Segre mitjà en el sentit de 'faldar de la camisa'; JÀMades ho troba en el Segre mitjà, on, per aquesta raó anomenen *talibans* els habitants com a motiu ètnic (BCEC XLVI, 243); Carles Salvador recull *talaban* amb aquest sentit en el Maestrat (*Misc. Fabra*, s. v.).

En altres llocs hi ha formes més alterades, per contaminacions: la de *banc* (a causa de *banqueta de pedra* i anàlegs) pot haver actuat en una forma *talabanc* citada per *AlcM*; i, sota la influència de *floronco*/*floronc*, haurà donat l'eiv. «*telibancu*: trozo grande de vianda» (PzCabr.); a Tortosa *tabalis* 'llesca grossa de pa' es ressent del contacte amb *tabal*; i per això, i perquè a Menorca, és *talabisco*, es pot fer poc cas de la seva semblança amb la forma originària **tavelaz*. Més al Sud arribem amb el murc. *tarabante* «jirón» (GaSoriano) i andal. *toflante* «mantel» (AlcVenceslada), en els quals s'entra en contacte amb el grup de *tabanta* 'davantal', que he tractat s. v. i a GAVANY.

És clar que és temerari voler separar aquest grup de mots del fr. *talevaz*, cercant-li una etimologia preromana, com proposa el celtòman Hubschmid (*Praeromanica*, 89; *Rom. Helv.* XXX, 82-86), seduït per la fabricació **TALAPACEUM* de Gamillscheg, i que per la seva banda ha seguit *AlcM*. Al que no hi ha dret és a voler posar això, com fan ells, sota l'ègida de Jud, que de cap manera va parlar d'aquests termes de roba, sinó només d'uns mots dialectals francesos del vocabulari de la construcció, de forma i sentit ben allunyats.³ Entre altres raons el celtisme en qüestió designa el 'front' (sense cap relació semàntica amb el faldar ni el pavès clavat a terra) i té la forma *TALO-P-* que hauria donat *talp-* o *talb-*, sense la vocal intermèdia.

En fi és possible que del grup de *talevaz*/*talabard* surtin certs mots relatius al temps atmosfèric: gascó d'Aura *talayardo* (Rohlf, *Le Gc.*, p. 71) i aranes *talabarna* 'gros borrallo de neu', *talabarnejà* 'nevar a grans flocs';⁴ i, per altra banda, el mall. *plourea a talabaixons* (BDLC VII, 76; *exemples a talabaixons*, BDLC XII, 6). En la terminació hauria d'haver intervingut algun encruament: *AlcM* suggereix el de *caixó*, fixant-